

Nr 454

Av herr Oswald, om en allmän översyn av statsförvaltningen i syfte att ernå förenklingar och kostnadsbesparingar, m. m.

(Lika lydande med motion nr 526 i Andra kammaren)

Den utökning av statsverksamheten som företagits under de senaste årtiondena har medfört en kraftig tillväxt av den statliga förvaltningsapparatens. Såsom ett mått härpå kan erinras om att totala antalet statstjänstemän, som år 1944 utgjorde ca 17 000, tio år senare stigit till ca 213 000 och år 1959 uppgick till ca 232 000. Statens lönekostnader för ifrågavarande tjänstemän under sistnämnda år belöpte sig till i runt tal 314 miljoner kronor. Under budgetåret 1958/59 svarade pensionerna åt f. d. befattningshavare i statens tjänst för ett belopp av närmare 146 miljoner kronor och omkostnaderna, bortsett från försvarets myndigheter och de affärsdrivande verken, för ett belopp av närmare 357 miljoner kronor. Det är således högst betydande administrationskostnader som staten varje år måste vidkännas. Därtill kommer så motsvarande utgifter för vissa statsunderstödda institutioner och verksamhetsgrenar.

Jämsides med denna statliga expansion har gått en stark stegring av skattetrycket, som blivit alltmer besvärande för såväl näringslivet som de enskilda medborgarna. Det är också en inom vida kretsar spridd uppfattning, att målmedvetna åtgärder nu är av nöden för att minska statens utgifter och därmed även skattetrycket. Inte minst mot bakgrunden av de statsfinansiella utvecklingstendenserna på något längre sikt anser jag för min del det vara ofrånkomligt, att förefintliga besparingsmöjligheter ständigt uppmärksammas och utan dröjsmål tillvaratages. Det är självklart att frågan om de statliga administrationskostnaderna därvid inte kan förbigås. I princip är visserligen dessa kostnader endast en följd av de uppgifter som staten genom olika riksdagsbeslut påtagit sig, och det kan därför med viss rätt göras gällande, att en utgiftsminskning på förevarande område förutsätter en inskränkning av själva den verksamhet det i varje särskilt fall är fråga om. Samtidigt måste emellertid hållas i minnet, att de myndigheter som anförtratts administrationen av viss verksamhet tillkommit vid olika tidpunkter och att man vid deras inrättande inte alltid beaktat de möjligheter till samordning som kan ha förelegat. På grund av utvecklingens gång kan också förutsättningarna för verksamhetens bedrivande i flera avseenden ha ändrats. Av främst dessa skäl är det inte i och för sig givet,

att den statliga förvaltningsapparaten har den mest ändamålsenliga utformningen och att inte kostnadssänkande rationaliseringar skulle kunna göras utan att fördenskull verksamheten behöver radikalt omläggas. En genomgång av statsmyndigheterna visar tvärtom att många av dem har så närbesläktade uppgifter, att möjligheterna för administrativa reformer i besparings syfte måste anses vara goda.

I det följande skall, utan anspråk på fullständighet och av utrymmesskäl utan detaljargumentering, lämnas exempel på myndigheter och institutioner som med fördel skulle kunna organisatoriskt sammanföras, med minskade personalkostnader som följd.

Försvarsdepartementet. Tygförvaltningstjänsten inom försvaret ombesörjes f. n. dels av armétygförvaltningen, dels av marinförvaltningen, dels ock av flygförvaltningen. På motsvarande sätt är intendenturförvaltningstjänsten uppdelad på arméintendenturförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen. Dessa fyra myndigheter borde kunna ersättas med allenast två, ett tygförvaltningsverk och ett intendenturförvaltningsverk, gemensamma för hela försvaret. Möjlighet skulle då uppstå att avveckla även försvarets förvaltningsdirektion, som på grund av den rådande administrativa splittringen tillagts en rad samordningsuppgifter. Vid en dylik förvaltningsreform kan likaledes behovet av en särskild försvarets fabriksstyrelse prövas. — Jämväl den militära stabsorganisationen brister i koncentration. Förutom överbefälhavaren finns således en arméchef, en marinchef och en flygvapenchef samt förutom försvarsstaben en arméstab, en marinstab och en flygstab. Vid sidan av försvarets sjukvårdsstyrelse under chefskap av en generalläkare finns vidare en arméöverläkare, en marinöverläkare och en flygöverläkare. Även de regionala ledningsorganen är uppsplittrade efter försvarsgrenar. En övergång till kombinerade staber med avskaffande av den konstlade försvarsindelningen synes lämpligen böra ske.

Socialdepartementet. Efter allmänna tjänstepensioneringens genomförande torde det inte vara rationellt att socialförsäkringsverksamheten handhas av två centrala organ, riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen. Ett enhetligt socialförsäkringsverk, bildat genom sammanslagning av nämnda båda myndigheter, kan förutsättas komma att i hög grad arbeta med moderna databehandlingsmaskiner, varför det borde kunna övertaga administrationen även av det statliga och statsunderstödda pensionsväsendet, vilken f. n. är uppdelad på ett tiotal olika myndigheter, såsom statskontoret, statens pensionsanstalt och de affärsdrivande verken.

Kommunikationsdepartementet. Den centrala uppsikten över planväsendet utövas f. n. av byggnadsstyrelsen genom dess stadsplanebyrå. Med bebyggelseplaneringen nära sammanhängande uppgifter fullgöres även av arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsbyrå, bostadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå, kammarkollegiet samt sta-

tens vatteninspektion. De nämnda organisationsenheterna borde, särskilt om handläggningen av vissa på bostadsstyrelsen nu ankommande ärenden decentraliseras till länsbostadsnämnderna, kunna sammanföras till ett enhetligt planverk och därvid inordnas under kammarkollegiet. — De uppgifter som nu åvilar statens biltrafiknämnd borde, i den mån de över huvud taget behöver finnas kvar, kunna överflyttas på länsstyrelserna.

Finansdepartementet. Uppbörderna av indirekta skatter handhas, i den mån den inte ankommer på länsstyrelserna, av antingen tullverket eller kontrollstyrelsen. Den sistnämnda myndighetens uppgifter härutinnan torde kunna överföras till tullverket, samtidigt som dess befattning med vissa nykterhetspolitiska ärenden decentraliseras till länsstyrelserna eller länsnykterhetsnämnderna. — Riksskattenämnden, centrala uppbördsnämnden, kupongskattenämnden och sjömansskattenämnden, vilka handlägger olika med beskattningsväsendet sammanhängande frågor, borde kunna organisatoriskt samordnas. — En sammanslagning borde kunna komma till stånd även av bank- och fondinspektionen samt sparbanksinspektionen. — Vissa skäl talar slutligen för att myntverket samorganiseras med riksbankens sedeltryckeri, som skulle kunna överta jämväl postverkets frimärkstryckeri.

Ecklesiastikdepartementet. För den statliga kyrkoförvaltningen synes det knappast erforderligt med två olika organ, domkapitel och stiftsnämnder, vilka därför borde kunna sammanföras i en enhetlig organisation. — Det akademiska undervisningsväsendet kännetecknas av stark organisatorisk splittring. Detta gäller särskilt i Stockholm, där utöver den förutvarande, till statsuniversitet nyligen ombildade Stockholms högskola finns sju olika fackhögskolor, nämligen karolinska institutet, tandläkarhögskolan, farmaceutiska institutet, tekniska högskolan, veterinärhögskolan, skogshögskolan och handelshögskolan. En närmare samordning dem emellan borde vara möjlig, vilket skulle leda till ett bättre utnyttjande av såväl personal som lokaler och andra materiella resurser. Motsvarande organisationsproblem föreligger i Göteborg (universitetet, Chalmers tekniska högskola och handelshögskolan), i Uppsala (universitetet och lantbrukshögskolan) samt i Lund-Malmö (universitetet och tandläkarhögskolan). En organisatorisk samordning på förevarande område borde även kunna leda till att överstyrelsen för de tekniska högskolorna inordnas i universitetskanslersämbetet. — Inom skolväsendet har genom enhetskolans skett ett närmande mellan undervisningen i allmänbildande ämnen och yrkesundervisningen. Förslag har vidare väckts om samorganisation av allmänna gymnasier, tekniska gymnasier och handelsgymnasier. På det lokala och regionala planet har redan genomförts en enhetlig skoladministration. Mot bakgrunden härav talar flera skäl för att även de båda centrala styrelserna, skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning, organisatoriskt samordnas, vilket med hänsyn till ämbetsver-

kens nuvarande storlek torde förutsätta decentralisering av beslutanderätten i vissa frågor till underordnade organ.

Jordbruksdepartementet. För genomförande av jordbrukets yttre och inre rationalisering enligt 1947 års riksdagsbeslut finns på länsplanet inrättade särskilda lantbruksnämnder. Vid sidan av dem men inom samma eller närgränsande arbetsområden verkar lantmäterikontor, skogsvårdsstyrelser, hushållningssällskap och fiskeriintendenter. Genom administrativt sammanförande av likartade arbetsuppgifter borde de nämnda myndigheternas antal kunna reduceras till åtminstone två. Även inom den hithörande centrala förvaltningen, omfattande lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd och fiskeristyrelsen, borde en motsvarande koncentration till allenast två myndigheter kunna göras.

Handelsdepartementet. Statens pris- och kartellnämnd, som har rent utredande funktioner och inte utövar någon priskontroll, borde kunna samorganiseras med kommerskollegiet.

Inrikesdepartementet. Rikets nuvarande indelning i län är uppenbart föråldrad. En mera rationell indelning skulle bl. a. resultera i större län och därigenom en minskning av antalet länsstyrelser jämte vid sidan därav befintliga specialförvaltningar, i allmänhet 16 inom varje län. Då sistnämnda länsorgan som regel har egen administration, skulle vidare en mera koncentrerad länsförvaltning innebärande en närmare samordning med länsstyrelserna möjliggöra ytterligare kostnadsbesparingar.

En del av de i det föregående berörda organisationsfrågorna är eller har varit under utredning. I andra fall åter har riksdagen under senare år beslutat att organisatoriskt sammanföra olika förvaltningsenheter. De ansatser till administrativ rationalisering som sålunda tagits har emellertid i stor utsträckning berott på tillfälligheter och inte varit resultatet av en systematisk genomgång av statsförvaltningen i avsikt att nå fram till organisatoriska förenklingar. Enligt min mening är det i hög grad angeläget att en sådan administrativ översyn nu kommer till stånd. Den synes lämpligen böra anförtros en parlamentariskt sammansatt kommitté, vari även ingår organisations- och förvaltningsexperter.

I sammanhanget vill jag fästa uppmärksamheten på ännu en omständighet av betydelse för rationaliseringsverksamheten inom statsförvaltningen. På förevarande område verkar som bekant ett särskilt organ, statens organisationsnämnd, som fr. o. m. den 1 juli i år skall uppgå i det nya statskontoret. Riksdagens revisorer framlägger vidare varje år en lång rad förslag till rationaliseringar och besparingar. Frågor rörande en mera ändamålsenlig utformning av statsverksamheten kan även upptagas i flera andra sammanhang. Dessa olika förslag leder inte alltid till resultat, vilket ofta beror på att det inte finns något statsråd som har till huvuduppgift att fortlöpande följa rationaliseringsfrågorna och centralt samordna bespa-

ringssträvandena inom statsförvaltningen. Med hänsyn till de angivna frågornas ekonomiska betydelse samt den statliga administrationens omfattning och alltmera komplicerade natur anser jag emellertid, att ett av de konsultativa statsråden bör anförtros en sådan uppgift.

Under åberopande av det ovan anförda föreslår jag,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

a) att en utredning tillsättes för en administrativ översyn av statsförvaltningen i syfte att nå fram till förenklingar och kostnadsbesparingar;

b) att ett statsråd anförtros såsom en huvuduppgift att handlägga rationaliseringsfrågorna inom statsförvaltningen.

Stockholm den 26 januari 1961

Hugo Oswald